

HUIPIIL – MAYA-INTIAANIEN TAIDEKUDONTAA

LAILA KINDT

Guatemala on noin 8 miljoonan asukkaan valtio Keski-Amerikassa. Sen väestön enemmistö (60%) on intiaaneja. Vuoriston intiaaninaisten pukujen pääpiirteet ovat samat kuin maya-intiaaneilla ajanlaskumme ensimmäisinä vuosisatoina.

Hameet, puserot, vyöt, huivit ja päähineetkin koostuvat yksinkertaisista suorakaiteen muotoisista kappaleista. Vetoketjuja tai muita vaatteiden kiinnittimiä ei tarvita. Helman pituuden tai hartioiden leveyden – kaiken kaikkiaan istuvuuden – sijasta uhrataan aikaa ja vaivaa väreillä ja kuvioinneilla leikitteilyyn. Miehillä espanjalaisvaikutteiset takit ja housut ovat syrjäyttäneet perinteisen pukuparren.

Guatemalan vuoristoseutujen intiaanikylissä elää vielä nykyäänkin uskottoman kudonnan taito. Erityisen upeita ovat

naisten kutoen koristetut huipil-puserot. Jokainen huipil on yksilöllinen, ainutkertainen tuote. Huipil kertoo tekijänsä luovuudesta ja taidosta kutojana, mitkä seikat taas vaikuttavat hänen arvostukseensa kyläyhteisössä. Vaateparsilla on tietyt alueelliset tunnuspiirteensä. Kutojat toteuttavat teknistä osaamista ja taitteellisuuttaan suhteellisen vapaasti, kuitenkin paikallisissa normeissa pysytellen.

ALUEELLISET PERINTEET ELÄVÄT VIELÄ

Kuvioiden tarkka symbolikieli avautuu kuitenkin nykyään enää harvoille. Kaudenimmat vaatekappaleet on valmistettu ns. selkävyökangaspuilla (backstrap loom), jotka nekin ovat mayojen vuosituhantista perintöä. Selkävyökangaspuilla kutovat nimenomaan naiset. Selkävyökangaspuissa loimi pingottuu kahden kepin väliin. Työn toinen pää kiinnitetään esim. puuhun ja toinen vyöllä kutojan vyötärölle. Viriö avautuu niisikeppiä nostamalla. Kudelanka on

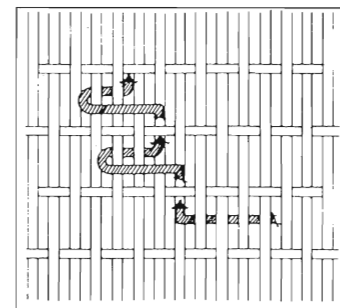
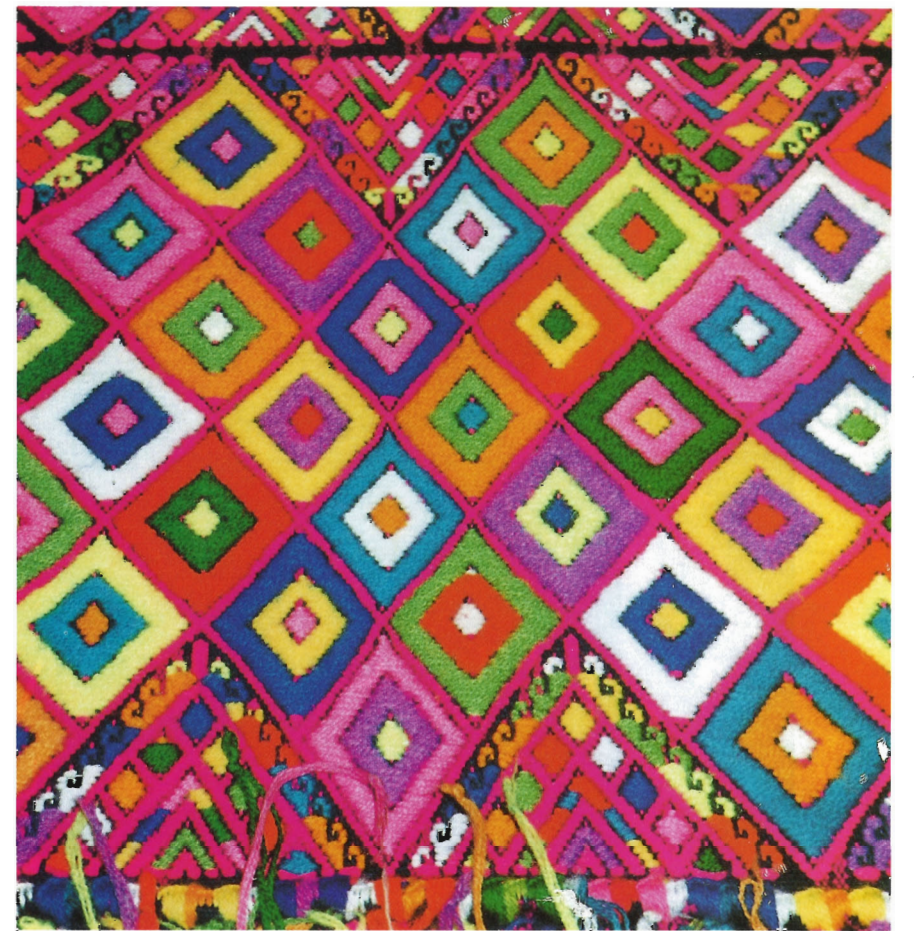
kiedottu työn leveyden mittaisen puikon ympärille. Pingottimena toimii työn alla oleva puutikku. Työväline rajaa työn koon. Kangas voi olla parin metrin mittainen ja korkeintaan 70 cm:n levyinen.

Kuviokuteen kutomiseen on monta eri mahdollisuutta. Kuviokude voidaan punoa avoimeen tai suljettuun viriöön. Kude voi kulkea työn reunalta toiselle tai kuvioiden ja värien mukaan. Kuviokude voi olla näkyvissä vain työn oikealla puolella tai kulkea nurjalla puolella peilikuvana. Kuviolankaa voidaan kuljettaa myös kuviossa edestakaisin, jolloin kuvio on samanlainen oikealta ja nurjalta puolelta. Näkyviin jäävä kuviointi on perinteisin tekniikka. Molemmiin puoliin näkyviin jäävä kuviointi on uudemman ajan tuotosta.

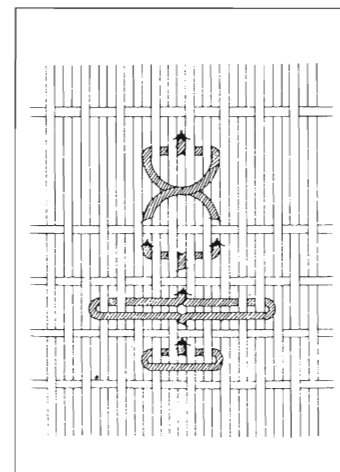
Pääasiallisena materiaalina kudonnaisissa käytetään puuvillaa, ei kuitenkaan enää käsin kehrättyä ja luonnonväreillä värjättyä. Espanjalaisten valloittajien myötä ryhdyttiin käyttämään myös villaa ja silkkiä. Taloudellisesti vaikeina tai poliittisesti epävarmoina aikoina on kalliita värilankoja pystytty hankkimaan niukemmin. Kuosit ovat silloin väliaikaisesti yksinkertaistuneet. Nuoret ovat herkemmin omaksuneet uusia vaikutteita, kun taas vanhojen naisten vaateparsa on yleensä pysynyt perinteisempänä. Espanjalaiset toivat Guatemalaan myös polkuskangaspuut. Näillä kangaspuilla kutominen on miesten työtä.

Värien rikas ja taidokas käyttö on kaikille työtavoille tunnusomaista. Tekni- nen toteutus on korkealaatuista: tuntuu uskomattomalta, että käytössä olevilla työvälineillä on saatu aikaan niin hienoja ja laadukkaita tekstiilejä. Guatemala- lassa ovat asiattomat tekokuituluomukset harvassa. Perinteen muuttuminen kuitenkin näkyy. Esimerkiksi vyötärön paremmin esille tuomiseksi on parikymmentä senttiä leveä ja 3–5 metriä pitkä vyö kaventunut 5–7 cm:n levyiseksi ja parin, kolmen metrin mittaiseksi. Comalpassa taas perinteinen huipilin pystysuora, keskisaumasta avautuva pääntie on muuttunut myöhemmin neliömäiseksi. Uusin versio on V-aukkoisen huipil. Sarjavalmistaisia, polkuspuiilla kutojia huipileitakin on alkanut ilmes- tyä markkinoille.

Tekstiiliperinteen tutkiminen on Guatemala- lassa laajamittaisempaan toteutu- nut vasta vuosisatamme jälkipuoliskol- la. Guatemala Cityn Ixchel-museo on omistautunut intiaanitekstiilien tutki- mukselle. Alueellisesti toisistaan erottu- via pukuparsia on vielä käytössä noin 150 kunnassa. Kudontatekniikan moni-

Puoliketju.

Pieni ruusu.

Värien käyttö on kaikille työtavoille tunnusomaista. Selkävyökangaspuilla kutova nainen, kuva sivulla 30.

Kuvat Laila Kindt.

naisuus, taitavuus, odottamattomat väriyhdistelmät ja kuvioiden rikkaus ovat kiehtova tutkimuskohde lyhyelläkin matkalla. Kuinka kauan mayojen kudontataidetta saadaan ihailta muuallakin kuin museoiden vitriineissä? Kauanko tekstiilien ja pukujen väriiloisto vielä näkyy Guatemalan vuoristojen markkinoilla ja pikkukaupunkien kaduilla? ■

Lähteenä omat matkamuistiinpanot ja valokuvat sekä

Lena Bjerregard: *Indianvävning från Guatemala, Lt, Stockholm 1979.*

Linda Asturias de Barrios: *Comalapa: Native Dress And Its Significance, Ixchel Museum, Ciudad de Guatemala 1985.*

Idalma Meija de Rodas – Rosario Miralbes de Polanco: *Change in Colotenango: Costume, Migration And Hierarchy, Museo Ixchel del Traje Indígena de Guatemala, Ciudad de Guatemala 1989.*